

Správa z 1. Česko-slovenskej letnej školy etiky a médií

Katarína Komenská

Inštitút etiky a bioetiky, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove
katarina.komenska@unipo.sk

V dňoch 11.– 13. septembra 2015 sa uskutočnila 1. Česko-slovenská letná škola etiky a médií, ktorú zorganizovali Katedra mediálnych štúdií a žurnalistiky (Fakulta sociálnych štúdií Masarykovej univerzity v Brne) a Inštitút etiky a bioetiky (Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove). Letná škola bola podporená projektom KEGA 005PU-4/2014 *Nové výzvy pre učiteľa etickej výchovy v 21. storočí* a nadväzovala na predošlú spoluprácu oboch inštitútov.

Podujatie sa uskutočnilo na Fakulte sociálnych štúdií Masarykovej univerzity v Brne (Česká republika), kde sa okrem pozvaných lektorov stretlo vyše 50 účastníkov z radov študentov žurnalistiky, masmediálnej komunikácie, filmového umenia a etiky. Cieľom letnej školy bolo upozorniť na jednotlivé akútne otázky, s ktorými sa musia nielen odborníci, ale aj širšia verejnosť vyrovnávať vo svojej každodennej interakcii s modernými médiami. Jednotlivé dielne boli tematicky zamerané na rôzne prierezové otázky vzťahu etiky a médií, a to či už z pohľadu sociológie, žurnalistiky, psychológie, alebo politológie. V každej z nich však dominovalo kladenie si otázok etických a morálnych.

Úvodnú piatkovú dielňu otvorila Katarína Komenská, ktorá hneď v úvode upozornila na často úzke vymedzenie etiky médií ako etiky profesijnej. V takomto okruhu záujmu tak absentuje jeden z hlavných aktérov a participantov mediálnej komunikácie: recipient, prijímateľ mediálnych správ. Podľa lektorky je však dôležité uvedomiť si aj ich úlohu a zodpovednosť za to, ako správy prijímajú, reflektujú a poznatky z nich získané implementujú do svojho etického rozhodovania a konania. Katarína Komenská tak následne poukázala na niektoré z eticko-filozofických problémov súvisiacich so súčasným konzumerizmom aj vo vzťahu k médiám, ako napríklad dobrovoľné vzdanie sa slobody, absencia zodpovednosti či vytváranie si sekundárnych vzťahov.

Druhú dielňu v sobotu viedol Jan Motal. Počas nej predstavil základné charakteristiky a metodologické východiská etickej reflexie médií (deontológia, utilitarizmus a etika cností). Ich hodnoty a princípy následne spolu so študentmi hľadal, pomenúval a analyzoval v etických kódexoch žurnalistov platných v Českej republike. Študentom žurnalistiky a masmediálnej komunikácie sa tak možno po prvýkrát vôbec podarilo prakticky pracovať s etickými koncepciami v prepojení na im blízku problematiku.

Alena Macková následne strhla študentov diskusiou o etických problémoch, ktoré prinášajú nové sociálne médiá (ako napr. facebook, twitter), a to či ich využívame ako nástroj participácie a aktivizmu verejnosti (organizácia protestov, zbierok, verejných výziev), nástroj politickej kampane (verejné, ale aj osobné stránky politikov), alebo aj ako výskumný zdroj (prístup k informáciám, informovaný súhlas na využívanie zverejnených dát, relevantnosť takto získaných dát).

Túto dielňu vystriedali odborníčky z inej oblasti – z oblasti psychológie. Katarína Motalová a Hana Sedláková aj napriek svojmu súčasnému profesijnému zameraniu (poradenská psychológia) nemajú od žurnalistiky ďaleko, keďže samy žurnalistiku vyštudovali a v tejto oblasti aj pôsobili. Prepojenie ich študijných a profesijných odborov sa tak preukázalo na téme, ktorej sa rozhodli venovať počas spoločnej dielne. Poukázali na problém zobrazovania duševných chorôb v médiách, ich démonizáciu, stigmatizáciu, diskrimináciu a často až nerelevantnosť zobrazenia duševného ochorenia vo vzťahu k správe

či neodbornosť pri jeho prezentovaní. V extrémnych prípadoch možno vypozerovať až nedôstojné zobrazenie ľudí s duševným ochorením.

V sobotu program uzavrel Miloš Gregor, ktorý na základe viacerých ukážok predstavil niektoré z etických problémov politických kampaní a ich využívania médií. Najväčšiu pozornosť venoval otázke negatívnej kampane, ktorá počas predvolebného obdobia dominuje. Okrem príkladov z českých volieb (parlamentných, prezidentských, ale aj regionálnych) prezentoval tento problém aj z pohľadu zahraničných politických kampaní (najmä posledná prezidentská kampaň v Spojených štátoch amerických).

V nedeľu čakali účastníkov letnej školy ešte dve dielne. V prvej ich Jan Motal previedol problematikou etnicity a migrácie a ich súčasného reflektovania v médiách. Najväčšiu pozornosť však venoval utečeneckej kríze, v ktorej médiá zohrávajú svoju významnú rolu. V prezentácii zdôraznil viditeľnú postojovú zmenu svetových a lokálnych médií k tejto problematike. Tá sa podľa neho vzťahuje najmä k dvom udalostiam: úmrtie 71 utečencov na diaľnici pri Parndorfe v uzavretej dodávke (august 2015) a zverejnenie fotografie mŕtveho sýrskeho chlapca na pláži (september 2015). Študentom v závere pripomenul, že úlohou médií má byť aj podpora demokratických a všeludských hodnôt.

Záverečná dielňa patrila eticko-právnym aspektom žurnalistiky a získavania informácií. Martin Škop v nej študentom predstavil špecifiká investigatívnej žurnalistiky, jej prepojenie na všeobecné (celospoločenské) blaho a zodpovednosť reportérov za odkrývanie pravdy. Aby sa však k svojmu cieľu dopátrali, musia zohľadniť mnoho kritérií a dbať na vhodný postup, ako napríklad komunikáciu s nadriadeným v prospech použitia niektorého z postupov získavania informácií, a to nielen z pohľadu morálky, ale aj práva.

Záver letnej školy patril krátkej diskusii. Vzhľadom na pozitívnu spätnú väzbu od jednotlivých lektorov a účastníkov letnej školy sa organizátori rozhodli o rok pripraviť ďalšiu letnú školu etiky a médií. Tentoraz však svoje brány plánuje otvoriť na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Viac o priebehu podujatia, programe, lektoroch, ale aj o relevantných zdrojoch k témam jednotlivých dielní či budúcich plánoch nájdete na webovej stránke letnej školy, <http://letniskolaetikymedii.tumblr.com/>. Pre viac informácií možno kontaktovať Jana Motala (j.motal@muni.cz), ktorý je súčasťou organizačného tímu a zároveň sa problematike etiky médií aktívne venuje v rámci svojej vedecko-výskumnej činnosti.